

Pseudonimul lui Hary Isac Zielberman

4 iulie 1923 Roman-24 decembrie 2008 București

De la apariția „Jurnalului de front” în 1954 și a volumului „Urmele”, în același an, scriitorul Haralamb Zincă a mers „pe un sol fertil”, scria omul de cultură Valeriu Râpeanu în 1964, în prefața cărții de proze scurte intitulată „Zefirul”. Până la lucrările amintite, Haralamb Zincă mai căuta încă matca potrivită pentru a putea pune în valoare însușirile sale scriitoricești. De atunci însă scrisul lui a început să-și statornicească unele trăsături distincte evidente de la un volum la altul. „Dacă până în 1954 cărțile lui făceau parte din categoria acelor care pun pe primul plan dinamica acțiunii și nu acordă suficientă atenție introspecției psihologice, cu volumele apărute în acel an Haralamb Zincă își depășea ezitățile, își cristaliza cele mai multe căutări, își definea mai clar posibilitățile, realiza o analiză sobră, înlăturând în același timp și patetismul grandilocvent, frazele declarative”.

De atunci, Haralamb Zincă a scris un număr relativ mare de cărți, cele mai multe dedicate armatei populare și tradițiilor ei glorioase de luptă. „Un civil în tranșee” este o culegere de schițe și povestiri despre perioada celui de al doilea război mondial, multe dintre ele fiind prezente și în culegerea editată în 1964, volum de instantanee și portrete. Hary Isac Zilberman s-a născut în ziua de 4 iulie 1923 la Roman. El este fiul Carolinei și al lui Iosif Sielberman „orator socialist cu lavalieră”.

După cum va relata în romanul autobiografic „Fiecare om cu clepsidra lui” (1988), Haralamb Zincă își petrece copilăria într-un Roman patriarhal și apoi într-un București pitoresc, cu iz balcanic. La unsprezece ani intră ucenic într-o frizerie, iar la paisprezece, se angajează la o prăvălie. În adolescență, stimulat probabil și de exemplul tatălui, „devine comunist în ilegalitate”, colaborând cu organizația Ajutorul Roșu, astfel încât până la șaptesprezece ani este mereu silit să se ascundă. Din cauza acestei vieți subterane, va considera mai târziu această perioadă a fi „prima mea moarte”. În primăvara lui 1944, se înrolează voluntar pe frontul antihitlerist, luptă în Lituania și în Prusia Orientală, participă la asediul Königsbergului. Acum ține un jurnal de front, pe care îl publică în 1954 ca roman, restituindu-l sub forma inițială în „Fiecare om cu clepsidra lui”. La un moment dat, se declară „refugiat” și ajunge tocmai într-un sat din Uzbekistan, unde muncește ca văcar și cioban. În noiembrie 1945 cere să fie repatriat.

Ulterior, va fi bibliotecar la ARLUS (1945 - 1946), activist de partid (1946 - 1948), activist sindical (1948 - 1950), elev al Școlii de Literatură „Mihai Eminescu” (1950 - 1951), redactor șef-adjunct la „Tânărul scriitor” și la „Lucaefărul”, redactor la „Viața românească”, secretar de redacție la „Gazeta literară” (1962 - 1966), director al Casei Uniunii Scriitorilor (din 1967). A debutat în 1947 la

„Revista literară” cu proze de război, prin intermediul lui Miron Radu Paraschivescu, cel care îi găsește și pseudonimul, iar, editorial, cu nuvela „Primăvara”, apărută în 1950. Pe mai târziu, se va ocupa de proza polițistă, treptat, fiind interesat și de derivatele ei, cum ar fi epica de spionaj. Își dă seama că trăsăturile unui roman polițist reușit nu sunt numai suspansul, inteligența investigației detectivistice a unui caz sau atentul control al materialului factual. Dorința lui pare a fi aceea de a transforma în ficțiune o specie a literaturii de consum. El nu mizează pe efecte de ordin parodic, ci acționează în conformitate cu regulile genului. Haralamb Zincă fie inventează „o crimă aproape perfectă”, precum în romanul astfel intitulat (1969), fie lansează drept suspecti indivizi cu traume psihanalizabile, ca în „Dragul meu Sherlock Holmes” (1977).

Alteori încearcă o transformare a perspectivei asupra tramei epice și atunci apelează la autoreferențialitate, propunându-se atât ca personaj, cât și ca narator. „Dispărut fără urmă” (1973) este cea mai reușită serie în care se încadrează și „O invitație după miezul nopții” (1967), „Mapa cenușie G. R.” (1977), „Toamnă cu frunze negre” (1978). Un imperativ al genului, și anume continuitatea serială, este obținut prin inventarea unui personaj-detectiv ce revine în mai multe cărți, mai cunoscuți fiind colonelul Călin Musceleanu, care apare întâi în „O crimă aproape perfectă”, maiorul de securitate Lucian, prezent în „Moartea vine pe bandă de magnetofon” (1966), „Dispărut fără urmă” etc., ori agentul B - 39 din „Soarele a murit în zori” (1976), „Mapa cenușie G. R.”, „Toamnă cu frunze negre”, „Anotimpurile morții” (1980), „Operațiunea <<Soare>>” (1984) etc. Uneori, precum în cel mai frapant caz, în romanul „Moartea vine pe bandă de magnetofon”, amestecul de proză polițistă și de spionaj creează un hibrid, interesant însă prin prisma sociologiei literaturii.

Excelent ca scriere, în general, romanul primește la Haralamb Zincă o cârjă tematică aleasă spre a fi convenabilă ideologic, precum cea a complotului militar hitlerist, variațiuni pe aceeași temă aflându-se, spre exemplu, în „O invitație după miezul nopții”, unde „ucigașul” parașutiștilor este o bandă internațională de spionaj sau în „Dispărut fără urmă”, în care se anchetează, după 20 de ani, împrejurările suspecte ale morții unui aviator. Alt tip de epică în care a excelat Haralamb Zincă este romanul-document. Capul de serie „Și-a fost ora H” (1971) recompune, pe baza documentelor din arhive de tot felul (naționale, militare, secrete), a presei, a altor mărturii, contextul premergător zilei de 23 august 1944, punând în evidență rolul Palatului. Rețeta se regăsește, de pildă, în „Revelion '45” (1989), unde sunt relatate evenimentele de pe frontul din Ungaria și mai cu seamă în „Noiembrie însângerat” (2000), text în care se aglutinează aproape exclusiv documente (ordonate însă după o schemă narativă), prezentat ca „dosarul răpirii și asasinării profesorului Virgil Madgearu și a profesorului Nicolae Iorga”.

Haralamb Zincă a scris și proză de război, „Jurnal de front” sau culegerea de nuvele (microromanul) „Dragoste moartă” (1975) fiind menționabile ca document de istorie literară, fără să aibă popularitatea de care s-a bucurat literatura sa polițistă. Haralamb Zincă a realizat și traduceri precum din Kertapati Rukiah, „Scrisori din munți”, 1963, București; din Vasili Ajaev, „Preludii vietii”, 1964, București; Vasili Axionov, „Bilet spre stele” 1966, București; Iuri Bodnarev, „Tăcerea”, 1968, București. Au scris despre Haralamb Zincă: Eugenia Tudor, Valeriu Râpeanu, Ion Lungu, George Gană, Matei Călinescu, Gabriel Dimisianu, Marius Robescu, Mircea Iorgulescu, Sorin Titel, Aurel Martin și alții. Maestru al thrillerului polițist și de spionaj, scriitorul Haralamb Zincă a captivat generații întregi de cititori prin cele peste 50 de romane polițiste și de spionaj publicate, dar și prin jurnalele de front și cărțile de cercetare istorică. Prin intermediul romanelor sale polițiste și de spionaj, scriitorul surprinde și captivează și generații actuale de cititori. Prin felul lor de a fi și de a acționa, eroii lui Haralamb Zincă sunt comparabili cu cei din romanele Agathe Christie.

În 1971, Haralamb Zincă a primit Premiul Asociației Scriitorilor din București și în 1976 i s-a înmănat Premiul Uniunii Scriitorilor din România. Andrei Zincă, fiul scriitorului, locuiește în Statele Unite ale Americii și este regizor. El a regizat și serialul „La Urgenta”, difuzat de Televiziunea Română. Trebuie să dăm puțină atenție și altei laturi literaturii lui Haralamb Zincă, precum culegerilor de schițe și povestiri ori romanului „Sfârșitul spionului fantomă”, carte trepidantă, ingenioasă, bine primită de critică și de public, carte ce caută să motiveze și să explice încâlcitele fire ale acțiunii, devenind prin aceasta una din izbutitele apariții ale literaturii noastre de aventuri, dedicată luptei unui grup de partizani din nordul Moldovei împotriva fascismului cu câteva luni înainte de 23 August 1944.

Pe Haralamb Zincă l-au atras subiectele eroice, momentele de maximă încordare sufletească ale personajelor. „Chiar dacă eroii săi sunt firi visătoare, înclinate spre poezie, oameni cu o constituție sufletească delicată, ei nu ezită, atunci când datoria și conștiința le-o cere, să acționeze cu dârzenie și hotărâre, să se dovedească apti de fapte ieșite din comun” - scrie același Valeriu Râpeanu în prefața amintită la începutul intervenției de față. La un moment dat cărțile lui Haralamb Zincă relevă un adevărat peisaj moral al eroismului, fie că se manifestă în primele linii ale frontului ca în semnificativele povestiri „Zefirul” sau „Legătura”, fie ca atunci când evocă tradițiile glorioase ale militarilor români, așa cum procedează și alți scriitori contemporani: Miha Dragomir, Eusebiu Camilar, Aurel Mihale, Ion Grecea, Victor Tulbure, Dragoș Vicol, Nicolae Tăutu și alții. Haralamb Zincă s-a aplecat în scrierile sale spre a contura imagini elocvente ale istoriei armatei române, iar sentimentul de mândrie patriotică și bucuria artistului conștient că poate fructifica înclinațiile sale scriitoricești sunt evidente. Uneori prozatorul Haralamb Zincă preferă o descriere a faptului neînsemnat în aparență, dar se observă capacitatea lui de a pune în lumină o trăsătură a omului, un aspect al fizionomiei sale morale pornind de la un fapt ce poate părea oarecare.

Fie că exaltă eroismul ostașului capabil să înfrunte gerul cumplit pentru a face inofensiv un dușman („Urmele”), fie că dedică una din schițe sentimentului prieteniei sau al răspunderii („În noapte”), Haralamb Zincă prezintă în tonuri pregnante frumusețea morală a omului. Autorul dovedește o deosebită receptivitate față de laturile pozitive ale sufletului, față de tot ce are omul mai nobil și mai demn de prețuit. Oamenii nu sunt viteji prin „vocație”, ci pornesc la acțiune animați de un devotament nemărginit pentru cauza în slujba căreia luptă. Povestirile „Bateria nemuritoare” sau „Un civil în tranșee” sunt grăitoare. „Deși aflați în condiții grele, neobișnuite, ei nu-și atrofiază calitățile morale, nu devin egoiști, închistați, din sufletul lor nu piere acea undă de poezie, caracteristică a eroilor lui Haralamb Zincă”.

Citatul este extras tot din același Valeriu Râpeanu. Chiar și în momentele deosebit de grele ale războiului, virtuțile morale ies în evidență, biruie încercările, tentațiile egoismului, ale comodității. Impresionează momentele în care soldatul își pune viața în primejdie pentru a salva un tovarăș necunoscut. Autorul consemnează cu multă înțelegere bucuriile și suferințele umane, ceea ce atestă

o personalitate scriitoricească sensibilă. Preocuparea statornică a scriitorului de a evidenția o anumită morală a omului, dar și pasiunea cu care se dedică Haralamb Zincă scrisului, participării lui la evidențierea comportamentală a personajului este evidentă în toată opera sa. Iată în însemnări ori reportaje privind ostașii Patriei precum: „Înaltul legământ ostășesc”, „Scrisoare către un grănicer”, „Urmașii dorobanților”, „Tradiții de luptă”. Impresionantă este povestirea-reportaj intitulată „Secvențe din viața primului pilot din lume care a zburat cu proteze la ambele picioare”.

Lucrarea lui Haralamb Zincă pornește de la un articol din ziar dedicat lui Gheorghe Bănciulescu. Acesta a suferit un accident de avion, i se amputează ambele picioare deasupra gleznelor, dar va zbura în aceste condiții, după ce se vindecă, firește, ba chiar înainte de a se vindeca. Este impresionantă voința omului pasionat de zbor. Istoria pilotului-erou este consemnată în istoria aviației române și în istoria aeronautică mondială, în anul 1927, fapt unic. „Gheorghe Bănciulescu a fost primul pilot din lume cu proteze la ambele picioare, care a zburat spre înălțimi, contopindu-se în adâncul văzduhului cu propriile sale năzuințe”, scrie Haralamb Zincă în volumul „Zefirul”, Editura Militară, 1964, punând în valoare fapte concrete.

Nu mult mai târziu, același scriitor va trece, cu precădere, la o literatură de ficțiune, o literatură cu un caracter polițist care a captivat atenția și apetitul cititorilor acestui gen de lectură. Haralamb Zincă a decedat în ajunul Crăciunului, pe 24 decembrie 2008, la vârsta de 85 de ani, după o viață rodnică în plan literar. Printre cărțile cele mai cunoscute ale acestui prozator se numără „Taina cavalerului de Dolenga” (1965), „Moartea vine pe bandă de magnetofon” (1966), „Ochii doctorului King” (1968), „Un glonte pentru rezident” (1975). O carte-document de mare interes a fost în epocă „Și a fost ora H”, apărută în 1970. Literatura creată de Haralamb Zincă a îmbogățit cultura română timp de peste o jumătate de secol. Era un om foarte informat și cu o imaginație prolifică, de aici multitudinea cărților sale publicate până în ultima clipă a vieții.

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*
Cleopatra Luca